

Центр «Нова Європа»
Київ

«Нова Європа» цікавиться:

АНАЛІТИЧНИЙ КОМЕНТАР

 <http://neweurope.org.ua/>
 info@neweurope.org.ua

 <https://www.facebook.com/NECUkraine/>
 https://twitter.com/NEC_Ukraine

Центр «Нова Європа», 2020

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ЯК ПАНДЕМІЯ ВПЛИВАЄ НА ПЕРЕГОВОРИ ЩОДО ДОНБАСУ?

Публікація видана в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Думки та позиції викладені у цій публікації є позицією автора та не обов'язково відображають позицію Посольства Швеції в Україні, Міжнародного фонду «Відродження» та Ініціативи відкритого суспільства для Європи (OSIFE).

Міжнародна увага повністю сфокусована на боротьбі з COVID-19. Тема російської агресії проти України і дотепер рідко потрапляла на шпальти світових мас-медіа. При цьому Росія активізувала свої зусилля, аби скористатися з коронавірусного моменту чи через розпіарювання не завжди корисної допомоги західним країнам, чи через заклики припинити санкції. До чого готуватися Україні? Чого чекати від Росії? Як вестимуть себе ЄС і США? Наш центр у рамках традиційної рубрики «Нова Європа цікавиться...» звернувся до експертів із запитанням «Як пандемія впливає на переговори щодо Донбасу?».

ДЖЕЙМС ШЕРР,

член стратегічної групи радників Центру «Нова Європа»;
старший науковий співробітник, Естонський інститут
зовнішньої політики/ Міжнародний центр оборони і безпеки;
асоційований аналітик, Chatham House

АРКАДІЙ МОШЕС,

директор Програми дослідження
східного сусідства ЄС та Росії
Фінського інституту міжнародних відносин

Системні реалії не зміняться. Росія не відмовиться від свого рішення підпорядкувати чи знищити Україну. Поки при владі перебуває нинішня група лідерів, цей пріоритет зберігатиметься незалежно від будь-яких негараздів і зовнішнього тиску. Отже, найважливішою змінною є те, наскільки серйозно пандемія впливає (якщо взагалі впливає) на внутрішню стабільність групи лідерів. Іншими змінними будуть сприйняття Кремлем західної згуртованості та стійкості України. Сьогодні Росія не має відповідей на ці запитання, але використовуватиме наявні засоби, щоб зменшити невизначеність та протестувати своїх опонентів. Якщо їхня реакція буде незлагодженою і слабкою, то Путін може відчувати спокусу до зміни підходів. Деморалізація та безлад в Україні (Росія зробить все можливе, аби погіршити ситуацію) можуть бути з великою вірогідністю прелюдією до реальної загрози військової інтервенції, яка змусить Захід «постати перед реальністю» – що Україна є невіршуваним «сумбуром» – і вести переговори за спиною України. Це може бути необдуманим сценарієм з боку Росії (що трапляється з нею не вперше), проте його наслідки можуть бути катастрофічними навіть у тому випадку, якщо він провалиться.

Єдиним помітним поки що ефектом впливу пандемії на переговори з врегулювання ситуації на сході України є їх подальше витіснення на периферію європейської, а багато в чому – і російської політики. При цьому змін в російських підходах не відбувається і не проглядається. Якщо криза виявиться відносно короткостроковою, то Росія завдяки накопиченим ресурсам вийде із неї менш економічно постраждалою, аніж Україна, навіть з урахуванням низьких цін на нафту, і тоді її тиск на Київ може зрости, оскільки Кремлю знадобляться політичні бали всередині і зовні. І тільки якщо криза виявиться економічно настільки болючою для російської економіки, що їй будуть потрібні західна допомога, позики і т.д., то в рамках загального перегляду відносин з Заходом може статися і зміна підходів до проблеми Донбасу.

РІЧАРД ВАЙЦ,

старший науковий співробітник і директор Центру військово-політичного аналізу в Інституті Хадсона, США

СЕРГІЙ СОЛОДКИЙ,

перший заступник директора, Центр «Нова Європа»

Позаяк пандемія поки що на ранньому етапі (принаймні в колишніх радянських республіках), багато що залишається невідомим і може змінитися. Враховуючи це, вплив вірусу на переговори у найближчій перспективі, найпевніше, буде негативним. По-перше, увага керівництва в Україні і Росії буде зміщена на подолання внутрішньої кризи. По-друге, деякі російські політики сподіваються, що зможуть використати кризу для усунення санкцій ЄС відносно Росії, попри відсутність прогресу щодо Мінських домовленостей чи Криму. Президент Путін уже закликав припинити усі санкції для поліпшення міжнародного співробітництва під час пандемії. По-третє, навіть якщо санкції залишатимуться, деякі російські можновладці сподіватимуться, що політики в ЄС будуть надто розгублені, аби підтримувати Україну в повній мірі. По-четверте, розбіжності між ЄС і США на тлі кризи можуть також завадити союзникам НАТО співпрацювати для підтримки України. Врешті-решт, криза може вплинути на скорочення видатків на проекти НАТО, зокрема на тренування і забезпечення Збройних сил України. Тому на цьому етапі російський уряд може вбачати переваги в відкладанні переговорів, сподіваючись, що його переговорна позиція поліпшиться в майбутньому.

Пандемія однозначно уповільнить переговорний процес. Утім, він би опинився на паузі і без пандемії. Ще перед запровадженням карантину відчувалося зростання напруги в переговорах. Пандемія, до певної міри, дозволяє кожній стороні знайти виправдання, чому немає прогресу, чому не відбудеться нормандський саміт в квітні. Як позначиться пандемія на діях Росії? Москва і під тиском сильніших обставин не відступала від своїх цілей щодо України. Суть російських підходів полягала в виснаженні України. У цьому зв'язку пандемія сприяє розрахункам Кремля, оскільки чинить руйнівний ефект на життєві функції України. Росія сприймала прихід Зеленського як свого роду вікно можливостей – шанс нав'язати Києву свій план урегулювання. Розрахунок виявився помилковим (принаймні поки що). Пандемія частково змушує Москву більше зосереджуватися на внутрішній політиці. Однак щойно епідемія піде на спад, можна буде очікувати посилення шантажу, інтенсивніші провокаційні дії зі сторони Росії. У ЄС, США мали б готуватися до негативного сценарію – санкції щодо Росії слід не просто подовжити, але посилити. Росія має розуміти, що її дії залишаються в полі зору. На тлі погіршення економічної, соціальної ситуації в самій Росії, на тлі підготовки до парламентських виборів-2021 у Путіна може з'явитися спокуса до використання вже одного разу розіграної карти – мобілізації електорату через військові авантюри за кордоном.

КЕТРІН КВІН-ДЖАДЖ,
International Crisis Group

РІЧАРД ГОВАН,
International Crisis Group

COVID-19 навряд чи матиме значний вплив на переговори щодо Донбасу, але він мав би спонукати співпрацю між Києвом і де-факто керівниками у Донецьку й Луганську пом'якшити вплив епідемії. Наразі не виглядає, що епідемія створила суттєвий позитивний момент для мирного процесу. Хоча і уряд в Україні, і дві «республіки» підтвердили прихильність закликів ООН щодо глобального перемир'я у відповідь на пандемію, бої продовжувалися на лінії контролю і відзначалося різке зростання артобстрілів 9 квітня. Більше того, оскільки COVID-19 прикував до себе внутрішню і міжнародну увагу, українська влада може відкласти імплементацію контроверсійних зобов'язань, зроблені на початку березня щодо діалогу з представниками підтримуваних Росією районів. Епідемія також ускладнила координацію гуманітарних зусиль. Не лише український уряд заклав пропускні пункти на контактній лінії для припинення поширення епідемії, але і де-факти режими у Донецькій і Луганській «республіках» також припинили

рух між собою. Такі рішення можуть посилити страждання, спричинені COVID-19, оскільки стануть на заваді доставці життєво необхідної гуманітарної допомоги. Аби зменшити такі страждання і допомогти досягнути політичних контактів між сторонами під час кризи, усі сторони мають працювати задля прагматичних кроків зі сприяння гуманітарній допомозі – зокрема через відкриття мосту поблизу Щастя між контрольованими Україною територіями і Луганською «республікою» для медичних поставок і обладнання. Такі кроки не обов'язково зроблять політичне врегулювання на Донбасі суттєво ближчим. Але вони можуть допомогти пом'якшити вплив COVID-19 на населення.

ВАЛЕРІЙ КРАВЧЕНКО, директор, Центр міжнародної безпеки;
старший науковий співробітник, Національний інститут
стратегічних досліджень

Пандемія COVID-19 відвертає увагу світової спільноти від вирішення звичайних проблем людства – передусім війни та миру. При цьому, глобальний характер проблеми створює ілюзорну ширму, яку воліють використати окремі актори, що вважають себе більш стійкими до проблем. Звичайно мова йде про автократії, режими з відвертими експансіоністськими настроями.

Росія вже намагається використати ширму із гуманною метою – зняти санкції, зменшити страждання людей в Криму та на Донбасі, й звичайно, відновити торгівлю з РФ, аби знизити руйнівний вплив економічної кризи-2020 для Європи та світу. З цією метою РФ буде використовувати будь-які переговорні майданчики – від ООН та ОБСЄ до зустрічі G20 та експертного рівня Нормандського формату. Тиск РФ має чітку мету – змусити слабку Україну, що потерпає від наслідків економічної кризи, піти на поступки, зокрема на прямі переговори з Донецьком та Луганськом.

Очевидно, що політичний процес «Мінську» має бути призупинений – переговори у відео-форматі не дадуть результату (відповідно – жодної реалістичної перспективи проведення виборів на окупованих територіях в цьому році). Україні варто зосередитись на перспективному прийнятному плані гуманітарного порятунку окупованих територій (можливо, за історичною

моделлю стимуляції ФРН для мешканців НДР), розробити модель залучення переселенців у переговорний процес, узгодити український план деокупації та мирної реінтеграції для Донбасу й Криму. Ці кроки мають бути продискутовані в українському експертному середовищі та роз'яснені широкій громадськості саме зараз – час на карантині є.